

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. Richard del. A. Rey lit.

C.A. Hertzels Forlag

Em. Bærentzen & Co lith. sc.

TIELE

i Jylland, opført 1585.

T I E L E

i Jylland, opført 1585.

Denne gamle Herregaard ligger i Sognet af samme Navn, i Sønderlyng Herred Viborg Amt, henved to Mile Nordost for Viborg og 3½ Mile Vest for Randers, i Hjerdingvei Cyd for den anseelige Tiele Sø, hvis Længde er over en Mill. Gaarden med sin Have og en Smule Skov danner en yndig Dase i den eensformige gode Orten, som især forbarster, naar man kommer fra Randers, hvor den sidste Mill ikke frembyder eet Huus i Nærheden af Veien: kun den brune Lyng, blandet med den immergrøne Gvyl, samt i lang Afstand en-felte Kirker møde Øiet, der endelig finder Hvile ved den kraftige Plantevært ved Tiele. Iøvrigt maa man ikke troe at Gaarden mangler Skov: den har tværtimod Overflodighed deraf, idet de to dellige Stove Vigums og Lindums Skov høre dertil, men de ligge omtrent en Mill borte, saa at de meget vel kunne sees, thi den lige Linie over Søen er kun ½ Mill, men for at spandere der maa man først lade spænde for og gjøre en Skovtour, hvilket som bekendt paa Landet ikke sker hver Dag.

Høfstaende smukke Hovedbygning er opført 1585 af Rigsråden Jørgen Skram og Fru Hilleborg Daa, som følgende Indskrift over Porten viser:

Vi bygge her Huse og store Fæste
Enddog vi ere kun fremmede Gæste
Sud unde os her saa at bygge og boe
At vi kunde naar den evige Noe.

Ålno 1585 lod Jørgen Skram til Tiele og hans kære Hustru Fru Hilleborg Daa opføre dette Huus.

Paa Taarnet var der et smukt Spiir, som blev nedtaget i forrige Aarhundrede. En ældre Hovedbygning findes iøvrigt paa Gaarden, nemlig et gammelt Huus med svære Mure og uordvanlig stærkt Tømmerværk, hvilket nu bruges til Kornmagasin. Man har troet at turde hense det til Enden af det 15de Aarhundrede, men det er neppe ældre end omtrent fra 1540, da Tiele blev brændt af Skipper Clemens i Aaret 1534; dette Huus kunde da ikke være undgaaet Udbyggelsen, i alt Fald Tæge og Bjelkeværk, om end Murene kunde tænkes at have modstaaet Ilden og siden at være benyttede, men Tæget og Bjelkeværket er det især, som bære Præg af Ælde.

Tiele hører til de meget gamle Herregaarde her i Landet og bestod i den ældste Tid af en lille Hovedgaard med en By af samme Navn, indeholdende 12 Gaarde eller rettere Gaardfæder, hvis Beboere altsaa havde Jord af Hoveds gaarden og dyrkede dens Marker. Det forekommer allerede i Aaret 1426, da det tilhørte en Adelsmand ved Navn Eskild Jbsøn, som i sit Vaaben førte en hvid Bædder med sørgylde Horn, et Vaaben og en Familie, som ellers ere ganske ubekendte; han kjøbte i dette Aar den vestligste Gaard i Lindum i Nær-
relang Herred af Nis Jensen (Skabeland), skaffede altsaa allerede Tiele Andeel i den anseelige Lindum Skov. Eskild Jbsøn var gift med Fru Else Svends Datter (Udsøn), som efter hans Død ægtede Wogens Jensøn (Løvenbalk) fra Aunshjerg, der 1429 havde faaet Almild Gaard — nu Allinggaard — i Nagelskifte af Viborg Domkirke for Gods i Leving og Døds-
ting ved Aunshjerg. 1450 gav og skødede Fru Else Svends Datter af

T I E L E

i Jylland, opført 1585.

Næmnd for sin Sjæls Frelse 4 Gaarde i Farstrup i Nørrelyng Herred 1 Gaard i Vinderslev i Lynggaard Herred, 1 Gaard i Volstrup og 1 Gaard i Sminning i Sønderlyng Herred til Mariagerkloster, foruden 1 Gaard i Brads Herred og 1 Gaard i Bjerre Herred; hun var altsaa dengang Enke efter Mogensens Jønsøn. Af første Ægteskab havde hun en Søn ved Navn Hr. Christiern Øskildsen, Ridder, som stadfæstede denne Gave 1450 og endnu levede 1455, men fort efter døde ugift, saa at Moderen arvede Tiele, der ved hendes Død, rimeligviis i Aaret 1482, tilfaldt hendes eneste Søn af andet Ægteskab, Laurids Mogensens (Lævenballe). Han stadfæstede 1482 Moderens Gavebrev af 1450 til Mariagerkloster, men fæstede derimod paa Livstid af Klosteret de 4 Gaarde i Farstrup samt desuden 1 Gaard i Gaardal, 2 Gaarde i Hammerskov*) og 1 Gaard i Hundrup paa Mors. Han blev første Gang gift med Fru Anna Flemming, Enke efter Anders Ebbesen (Walt); hun døde barnløs, rimeligviis 1488, i hvilken Anledning det formodentlig var at hendes Broder, Herman Flemming til Knudstrup, overdrog ham 2 Gaarde og 2 Bol i Sønder Herred i Grøveby paa Livstid som Gødtgjørelse for en Fordring i hendes Bo. Derefter ægtede Laurids Mogensens Karen Wille, med hvem han havde tre Børn, af hvilke Sønnen Jørgen døde ung, Mogens Lauridsen og Maren Laurids Datter blev voksne: de overlevede alle tre deres Forældre. Laurids Mogensens ligger tilligemed sin første Kone begravet i Mariagerkloster, hvor han havde et eget Kapel, som rimeligviis allerede Moderen havde kjøbt: paa Ligstenen findes intet Værstal.

Mogens Lauridsens eldste Tiele 1519, da hans Broder endnu levede, men begge Forældrene vare døde; han blev af Christian den Anden forlenet med Trevad Mølle i Hjens Herred, hvilket Lensbrev Frederik den Første confirmerede 1528; 1523 blev han forlenet med Nørrelyng Herred og var Ridder sidst i Mai 1525, da han af Frederik den Første blev sendt som dansk Gesandt til Skotland for at inoarbejde Christian den Andens Agenter, der bestræbte sig for at erholde Hjælp imod Danmark. Da han ikke synes at have sparet paa Benge, var han heldig i sin Mission, til hvilken iøvrigt knytter sig en Begivenhed, der blev af største Indskyddelse paa hans hændelige Liv. Han søgte nemlig en Dame af god Familie med sig fra Skotland, ved Navn Genete Jacobs Datter Craigengelst, af Greven af Montroses

Slegt, dog ikke hans Datter, — da han var en Graham, — og heller ikke nogen Grevedatter, som hun senere bliver kaldt, thi der har aldrig været nogen stoff Lord, hvis Familienavn var Craigengelst. Der paastodes siden, at de vare gifte, og blev 28 Aar efter staaet Breve fra Greven af Montrose, Gouvernøren i Stirling, og flere, at et saadant Ægteskab havde fundet Sted i Leith og at Brylluppet var holdt i Robert Barton's Hus den 31te August 1525, ja en Præst bevidnede endog, at han havde viet dem, men det Hele var uidentivol et Paafund, ligesom Stedet ogjaa vilde være underlig valgt, da Robert Barton var een af Christian den Andens ivrigste Tilhængere og paa samme Tid udrustede en Flaade imod Danmark: i hans Hus san Frederik den Førstes Gesandt umulig have holdt Bryllup. Naar man kender den Demoralisation, som 1533 herskede i de fleste Lande, men især i Skotland, navnlig blandt de catholske Geistlige, san man godt forklare sig, at saadanne Vidnebyrd kunde staaes for god Betaling, ligesom de nu kunne staaes i Italien: Greven af Montrose har vel blot villet fresse sin Slegtning's Ære.

Langt rimeligere er det at Genete frivillig har fulgt Hr. Mogens Lauridsen som hans Frille, thi som saadan behandlede han hende altid senere. Hun boede hos ham paa Tiele og fødte tvende Børn, men hun sad tilboords nede blandt hans Svende, ikke oppe hos ham, som det en Ægteskustru egner og anfaaer. Hverken han eller hun yttrede for Nogen, at hun var hans Hustru, heller ikke efter hans Død, da hun havde saa god Leilighed dertil, og hans Sognepræst erklærede, at han aldrig havde hørt noget saadant, skjøndt et Par andre Præster rigtignot i Aaret 1554 paastode, at Hr. Mogens Lauridsen for dem havde erklæret Genete for sin Ægteskustru, hvorved han dog maatte, — ligesom den berømte Tyge Brahe ved sit Udsagn om sin Frille Kirstine*), — blot har tænkt paa den liberale Bestemmelse i Jydske Lovs 2den Bog Cap. 27, at „den Slegfred skal være Udfkone og rette Hustru, som i tre Aar aabenbart gaar med Manden at sove, har Laas og Luffelse og søger Æde og Drifke med ham aabenbartligen“: denne Bestemmelse har den kristelige Geistlighed aldrig villet anerkende, og den var for længe siden gaaet af Brug, om den forresten nogeninde har haft en saadan Betydning, at de af

*) Hammerskøi i Sønderlyng Herred.

*) Der er intet Spor til, at Tyge Brahe virkelig har været viet til den skandske Gouvernør Kirstine, hvad saa Digtere og Afrenemer fortælle om denne Sag: hun var hans Frille og intet andet.

T I E L L E

i Jylland, opført 1585.

et saadant Forhold avlede Børn kunde arve som ægte Børn, hvilket vi meget betvivle.

Hr. Mogens Lauridsen levede jaalede med sin Slegfred paa Tiele i Stilhed, beskyrede sit Len Nørrelyng Herred, men tog ikke nogenjomhelst Deel i de offentlige Sager, rimeligviis netop paa Grund af dette Forhold. Han modtog Befeg af Naboer og Slægtninge, vedskjendte sig hende som sin Slegfred og tænkte ikke paa at gifte sig med nogen Anden, hvortil han elskede hende og sine Børn for heit, thi at han elskede dem kan der ikke være Tvivl om, efter den Maade, han før sin Død sørgede for dem paa, idet han skjenkede dem alt sit Løstøer, Guld, Sølv, Penge, Klenodier, Gjeldsbreve, Bo og Bøfskab, Fæ og Dvæg, til en Værdi af 20—30,000 Gylben, hvilket var en stor Formue i hiin Tid, da en Bondegaard kostede 50—70 Gylben. Tiele og alt sit øvrige Fordegods bestemte han derimod til sin Søster, Fru Maren Laurids Datter, som 1529 blev gift med Erif Stram til Gastrup. Hr. Mogens Lauridsens aarlige Indtægter anslaaes 1525 til 400 Mark eller 800 Ld. Rug, idet han antages til 4 Glavind og Taxten var 1 Glavind af hver 100 Marks aarlige Indtægt.

I Aaret 1534 saldt Skipper Clemens ind i Jylland og reiste strax hele Almuen i Bøndehøst, saa at der var al Udsigt til at Jylland vilde gaae Grev Christoffer og den fangne Christian den Anden tilhaande, ligesom hele det øvrige Land. Den hyffe Udel var imidlertid alfor frastig og skjæf til at finde sig i sin Undergang med samme Nolighed, som Tilfældet havde været i Sjælland, Staaene og Smaaøerne. Den samlede strax sine Folk og rykkede mod Aalborg, endoglaa uden at oppøse fire Tænkere Godskif, ontrent 2000 Mand, som vare paa Veien fra Høstøer for at komme til Hjøel. Ved Sventrup, en Mil Syd for Aalborg, stode den, neppe 1200 Mand stærk, paa den 6000 Mand stærke Bøndehær, som havde indtaget en meget fordelagtig Stilling, og angreb den uden Betænkning, blot ledet af det Genlym, at det nu var kommet saavidt til Udslen, enten slude slaae eller rømme med Spot. Jordsmønet var af en saadan Bøstærkhet, at de svært harniske Ryttere stek ikke naaede hen til Bønderne, idet Hestene bleve siddende eller styrtede i den morabtlige Jord. Udsfaldet blev, som man kunde vente af en saa forovden Ubetænkthøhed: Udslen blev aldeles slagen, og de, som ikke saldt eller bleve fangne, ilede tilbage til Randers, som de befæstede og med Kethed forsvarede, men de fleste Herregaarde paa Bøndernes Bei gif op i Luert.

Bed alt dette maa Hr. Mogens Lauridsen have været med, skjøndt han ikke udtryffeligt nævnes. Han maa have været blandt Flygtningerne fra Sventrup saavel som blandt Forsvarerne af Randers, hvorhen han rimeligviis bragte Genete og Børnene, saa vel som alle sine Penge og Kjøstbarheder samt alt det Gøds, der kunde flyttes. Det var nødvendigt, thi Tiele var isøandt de Herregaarde, der gif op i Luert, og fims lidet hjalp det, at Eieren siden ved Stormen paa Aalborg kunde tage Deel i Blødbødet paa de Dvervundne, der bleve nedhuggede i Byens Gader. Dogaa de havde kjæmpet tappert, men de tyffte Landsknægte gave dengang ikke let Pardon, idet Mindste ikke til Sjænder, som ingen Kølpenge kunde betale.

Under Krigen døde Hr. Mogens Lauridsen i Aaret 1536, men vi vide ikke, om det var af Sygdom eller om han saldt for Kjøbenham, dog er det første rimeligt, da hans Død ellers vistnok var bleven berettet. Genete kjendte sig ikke ved Arv eller Gjeld efter ham, som det dengang heed, fremstillede sig ikke som hans ægtviede Husfru og gjorde for sine Børn Fordring paa hans Fordegods, men lod sig neie med det, han havde skjenket dem. Den Udvødes Svoger, Erif Stram til Gastrup, tog derfor strax Fordegodsjet i Besiddelse og har rimeligviis ikke haat nogen Anelse om, at der siden kunde blive Tale om at Hr. Mogens slude have været gift med Genete. Derimod fandt han, at det var alfor meget, Svogeren havde efterladt sin Frille og hendes Børn, hvorfor han indstævnedte hende for Retten for at faae Gøvens Beløb nedsat. Genete gjorde ingen Paastand paa, at hun var en Frue og hendes Børn ægtførdte, men fandt sig i et Fortig, hvorved hun reddede det Meste af hvad der var skjenket hende: fims Bo, Bøfskab, Løstøer og Dvæg paa Tiele, samt et Klenodie til en Værdi af 100 rhinske Gylben og et Banebrev paa to Gaarde i Ørendstøen maatte hun afstaae. Dermed endte Sagen, og Erif Stram var fra nu af i en lang Aarække i usørflyrret Besiddelse af Tiele Gaard og Gøds. Han var Landsdommer i Nørrejylland og levede roligt indtil i Aaret 1554, da hans Frue døde, thi samme Aar reistes en alvorlig Storm imod ham, som let kunde have kostet ham Tiele, haade Gaard og Gøds.

Hr. Mogens Lauridsen havde med Genete avlet tvende Børn, en Søn og en Datter. Sønnen, Knud Mogensen, sit for sin Stand en god Udragelse, rimeligviis først hos sin Moder, som havde kjøbt Harlevholm i Franlev Herred og blev gift med Hans Striver, der formodentlig var Ridefoged paa Havreballegaard, dernæst ved Stedfaderens Anviøning og Understøttelse

T I E L E

i Jylland, opført 1585.

andelskeds. Knud Mogensen, hvis Forældre begge vare af adelig Byrd, kunde naturligtviis ikke finde sig i sin ydmugende Stilling, hvilken han sølte saameget mere trykkende som han besad anseelig Formue, altsaa kunde have levet paa samme Maade som de fleste unge Adelsmænd, ifald hans Forældre havde været øgteviiede. I Aaret 1553, da han var omtrent 27 Aar gammel, rejste han til Skotland, samlede en Mængde Beviser for sine Forældres Giftermaal og kom bevæbnet med disse tilbage, hvorefter han anlagde Sag for Herredagen imod Erik Skram for Tiele Gaard og Gods samt Opbrøjselen i al den Tid, han havde havt det i Hænde. Sagen var farlig nok, og de talrige Vidnesbyrd syntes staaende, især paa en Tid, da man neppe besad Kritik nok til at indse, at nogle af dem beviste alt for meget, saaledes at Brylluppet var holdt hos Robert Wartun, hvis Navn rimeligviis var valgt, fordi det var meest bekendt i Danmark, medens der vel neppe fandtes nogen, som vidste, at han var Fæderik den Førstes Hænde, endvidere den altsfor nøie Bestemmelse af Tiden, da de unge Folk drog i Kirke, nemlig den 31te August Kloften 8 om Formiddagen, thi sligt husker man ellers ikke let faa nose efter 28 Aars Forløb. Erik Skram beviste imidlertid, som tidligere anført, at ellers Ingen vidste af at hun var gift med Hr. Mogens, at hun ikke blev behandlet som saadan og aldrig selv til nogen havde yttret sligt, heller ikke under Processen efter hans Død. Rigsrådet gav den sidste Mening Medhold, rimeligviis i den Tro, at ingen Kvinde, som virkelig var øgtviet, uden Modsigelse vilde finde sig i at ægte for Eiegfred og hendes Børn for uægte. Dommen blev derfor, at Erik Skram skulde selv Lovste, alle gode Riddermandsmænd, værge sig med Gød, at han tog Arven rettelig efter Loven. Denne Gød afslagde han med 11 andre Adelsmænd og beholde derefter Gaard og Gods uanfægtet.

Knud Mogensen blev imidlertid siden Foged paa Vygholm og forlod der at vinde Frederik den Andens Undest. Kongen skænkede ham i Aaret 1570 Kronens Ret i en jordegen Bøndergaard i Odder Sogn Hads Herred ved Navn Løverstrup*), med Ret til at affjøre Bønden hans Besiddelseshæret, hvorefter han maatte beholde Gaarden med samme Frihed for sig og Efterkommere, som Avelen havde sit eget Arvegods. Det var et formeligt Adelsbrev, og Aaret efter forenede hans Slægtninge, Erik Skrams Børn, sig isølge Kongens og Andres Forban med ham af Willighed, dog ikke for nogen Retts

Styld, paa de Betingelser, at han maatte føre deres mødrene Waaben, Lovens balfærnes, og at de herefter skulde holde ham for deres rette Morbroder søn, Slægt og Byrd og gode Ven, samt skænkede ham noget af deres Forbøds. Saameget hjalp det, at Kongen tog sig af hans Sag, ikke for Domstolene, men til Sagens mindelige Afgjørelse. Samme Knud Mogensen byggede ved Løverstrup, som altsaa nu blev en Hovedgaard, en Vandmølle, og bortbyttede 1580 til Kongen denne Hovedgaard samt 11 Bøndergaarde og 1 Bol i Bruff og Hamrum Herreder for Kjellerup Hovedgaard ved Mariager med 12 Gaarde, i Bol og 1 Mølle. Her boede han med sin Hustru, Jde Niels Datter (Bruun) fra Kongenslund, indtil deres Død, men de efterlode ingen Børn.

Erik Skram var imidlertid død i Aaret 1568, efterat han Aaret iforveien havde faaet sig overdraget til arvelig Besiddelse alt det Gods, som laae til et Vicarie til vor Frue Alter i Aarhus Domkirke, hvilket i sin Tid var stiftet af Bisshop Jens*), hvis rette Arving han var; det tilkom ham altsaa som Arv efter Reglerne for Inddragelsen af det geistlige Gods. Han efterlod tre Børn, af hvilke Jørgen Skram arvede Tiele jaavel som dette Vicaries gods. Han blev 1569 forlenet med Bahus Slot og al Wigen, 1572 med Dronningborg, 1573 tillige med Torup Ladegaard og Sønderlyng Herred, 1578 blev han Rigsråd, 1579 blev han fritaget for at svare Afgift af Sønderlyng Herred med Stiftets Gods og Hærligheden af Kirkegødsf, da Dronningborg Len var sat for en altsfor høi Afgift, 1580 tillige forlenet med Rougsø Herred, 1583 med alle Kronens Ejene i Langaa og Ørendreen: samt Hærligheden af en Kirkegaard**) i Hølstруп, 1585 blev han udnævnt til Landsdommer i Hørresjælland og forlenet med Hald Slot og Len samt Medelsom Herred istedet for Dronningborg.

Jørgen Skram var een af de dygtige og virksomme Godseiere fra det 16de Aarhundredes sidste Halvdeel, som ved at see, hvoreledes det geistlige Gods havde været indrettet, der ved Reformationen som i Kronens Hænder, havde

*) Jens Iverken Pange, Bisshop i Aarhus 1449—82. Vicariatet bestod af en Gaard med Høve i Aarhus, 11 Bøndergaarde samt Lisbjerg Kirke, Tiender og Provicarie, for hvilke to sidste han gjorde Bispesletet Betærlag ved at afstaae til samme 6 Bøndergaarde. Script. rerum dan. VI, 509—10.

**) 3 Kirken tilhørende Gaard.

*) Nu Rathshusbøl.

T I E L L E

i Jylland, opført 1585.

lært at bestyre deres Eendomme. Det var især to vigtige Forandringer, som det gjaldt om at gjenneføre, nemlig at samle sit over hele Landet adspalttede Bøndergods saa nær som muligt ved Hovedgaarden og at udvide denes Uvling saa meget, som den saaledes foresede Arbeidskraft kunde taale, thi de Bønder, der laae i samme Sogn som Hovedgaarden, skulde drive alle Jorderne, hvortil de lidt sjænnere kom til Hjælp i Høst og Slet: at uddære Høveri kunde der efter hiin Tids Kulturforhold ikke være Tale om paa større Gaarde, da tre Fod var et godt Udbytte af Markerne. Paa de geistlige Godser, især paa Klostersgodserne, havde dette System allerede været fulgt i over 100 Aar, men Adelen begyndte først derpaa henimod Aarhundredets Midte.

Det første Spor til at Jørgen Skram havde Sands for at forbedre Avlingen til Tiele, som vi have truffet paa, er et Mageskifte af 1564, hvorefter han faaer en Eng i Nørreløng Herred, ved Navn Groffær eller Graafær, af Mariagerkloster for to Gaarde i Kinds Herred, Vesterbølle By. Vi hende intet til en Eng af dette Navn, som siges at ligge mellem Sønderaa og Nørreaa, men den har været af stor Vigtighed, siden den blev betalt med to Bøndergaarde, blev foresøgt ved flere senere Mageskifter og maa rimeligvis søges ved Graahuset, der hvor Nørres og Sønderløng Herreder stode sammen med Duffeld Herred; maaskee er Navnet endnu vel kjendt der paa Stedet. 1568 fik han kongl. Brev, at han skal beholde Godset til vor frue Vicarie, som hans Forfædre havde sifftet, med Kronens og Kirkens Tiende af Riidsbjerg Sogn og Herligheden af en Kirkegaard, uden at Rogen deri maa gjøre ham nogen Forhindring, som hidtil sket er, dog at han ikke besætter sig med Præstens Rente og Indkomst af samme Sogn, og at Menigheden beholder sin Ret efter Ordinantsien til selv at vælge Præst, naar Kalbet bliver ledigt. Samme Aar bortbyttede han til Kronen 11 Gaarde 18 Bol og 2 Huse for 2 Gaarde og Herligheden i to Kirkegaarde i Vammen Sogn og By i Sønderløng Herred, Herligheden af en Kirkegaard i Pedersstrup, af et Kirkebol i Lovel og af et Kirkebol i Rindum Sogn Sjøring; endvidere 1 Gaard i Sjøring, 2 Gaarde sammesteds, kaldes Braa, 1 Gaard og 2 Huse i Drum Sogn og By i Sønderløng Herred, 2 Gaarde og 2 Huse i Holm i samme Sogn, 6 Gaarde i Høulum Sogn og By, ialt 14 Gaarde og 4 Huse samt Herligheden i 3 Kirkegaarde og 2 Kirkebol; hidtil laae dette Gods deels til Gald Slot, deels til Almindskloster, St. Hans Kloster i Viborg og Mariagerkloster. 1573 fik Jørgen Skram Tilladelse til at lade nedbryde det Taarn, som stod op til St. Hans

klosters Kirke i Viborg, i hvilken Landstinget blev holdt, samt begge Capeller Norden op til Kirken; han maatte lade alle Materialer føre til Tiele, for dermed at bygge sin Sognekirke, dog skulde han igjen lufte Hullet paa Kirken, saa at Landstinget kunde holdes alligevel. 1578 skænkede Kongen ham Kronens Herlighed i et Kirkebol i Drum Sogn og By. Samme Aar forærede han til Tiele Kirke, som han byggede, en smukt Prædikestol, en Døbefont og tvende store Byfestager til Alteret. 1580 fik han et Bol i Velds By i Drum Sogn i Mageskifte af Kronen for et Bol i Vester Sønderstrup i Kinds Herred, 1583 3 Gaarde med Herligheden i en Kirkegaard i Rindum Sogn og By, da han havde beholdt 22 Drier Hartorn i Landshold, 4½ Drier Korn i Udjød og 57 Læs Eng tilgode ved det forrige Mageskifte med Kronen af 1563, 1587 fik han Esfode paa alt Brofornet til Hørumm Bro og Basse i Rindum Sogn mellem Duffeld Herred og Nørreløng Herred. Tiele Hovedgaard ombyggede han i Aaret 1585 heelt fra Grunden af og opførte den anseelige Bygning, som nu staaer. Samtidig dermed lod han Tiele By, bestaaende af 12 Gaardsfæder, afbryde og lagde alle Jorderne under Hovedgaarden, hvorfra de vare tagne: i Godtjogersle til Sognepræsten for Tienden skal han have svaret 14 Tdr. Korn, rimeligvis 6 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg og 4 Tdr. Havre. Disse Gaardsfæder maa især have haft et ringe Jordtillæg, thi Hovedgaarden med alt sit Jordtillæg og de tvende Gaardsfæder Gammelbygaard og Klarup, der bleve staaende, var i Aaret 1660 kunns anført til 42 Tdr. Korn, Rug eller Byg, i aarlig Indtægt, altsaa med et Areal af henved 170 Tdr. dyrket Agerland, og hele Sognets Kirketiende til 6 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg og 2 Tdr. Havre, saa at man ikke ret begriber at Tiele virkelig skulde kunne have høet en saa stor Tiende, selv om Jørgen Skram svarede af sin hele Hovedgaardsjord, hvilket dengang var en ikke ualmindelig Villighed, som Godeeierne viste deres Sognepræster.

Jørgen Skram døde 1592 og blev begravet i Tiele Kirke; han var gift med Hilleborg Daa, men deres Børn døde som Smaa, hvorfor Gaard og Gods tilfaldt hans Søster Anna Skram, gift med Christen Munk til Gjeskinggaard, som døde 1612, selv døde hun 1613, hvorefter Tiele tilfaldt hendes Broderbatter Maren Skram, som var gift med Jacob Hardenberg til Matrups. Hun vilde ikke mere svare Præsten den høie Tiendegodtjogersle, hvilken hun nedsatte til 6 Tdr. Rug og 4 Tdr. Byg, hvorved det blev for det Første. Da heller ikke hun havde Børn, tilfaldt ved hendes Død Tiele hendes tidligere afdøde Søster Elisabet

T I E L E

i Jylland, opført 1585.

Skrams Børn med Henrik Velov til Spøtterup, hvilke allerede havde arvet Isørgen Skrams øvrige Gods og nu tillige fik Tiele med alt Tilliggende: saaledes gif næsten alt det Gods, som havde tilhørt Fasti-Skrammerne, over til Veloverne, som eiede det 1629. Længe efter beholdt de dog neppe Tiele, som de folgte til Erik Grubbe til Sammelgaard, Lensmand paa Marhuusgaard 1636—47, siden i Lund paa Mors i to Aar. I Marhuus har han kun daarligt Lov paa sig, formedelst Beskyldninger imod Biskop Morten Nadsens Frue og Svigersøn, hvilke tiltalte for usømmelig Omgang, hvilken Sag Lensmanden drev ved den besjendte Klofter Hans Skonning. Biskoppen og hans Familie bleve meget fortrængte herved og Skylden tillagdes i Almindelighed Erik Grubbe. 1658 tilbyttede han sig af Kronen Vingegaard, med 8 Gaardsæder eller Bol paa Hovedgaardens Mark 7 Gaarde og 3 Huse, for 8 Gaarde 1 Bol i Sønderlyng Herred, Mars og Stobborg Herreder.

I hans Besiddelses Tid hjemstregtes Jylland af to ødelæggende fjendtlige Indfald, hvoraf det første, 1643—45, rigtig nok voldte stor Skade, der dog ikke fik nogen varig Indflydelse paa Landets Tilstand. Saavel ved Wallenstein's Indfald 1627—29, — altsaa før Erik Grubbes Tid, — som ved de Svenskes 1643—45 blev der plyndret endel, udfkrevet svære Contributioner, ødelagt meget i Skovene og noget i Byerne, som naturligvis leed mest, men Landet var meget velhavende og forvandt nogenlunde dette Uveir, saa at Eiendomspriferne ikke stode hynderligt lavere 1650 end 1620 og 1640. Ganste anderledes blev Resultatet af det svenske Indfald 1657, deels fordi der ikke mere var saa stor Velstand som tidligere, idet Herremænd, Præster og Bønder ikke havde meget Guld, Sælv og Penge liggende, — de tidligere Krige havde forført de opsparede Capitaler, — men især fordi Contributionerne vare saa voldsomme, at de strax udtømte Landet, og de efterfølgende Skarer plyndrede og ødelagde da alting, efterform man ikke mere kunde indrette nogen ordenlig Forpleining.

Man har en temmelig nøagtig Skildring af, hvorledes det under denne Krig gif til i Himmerisøssel, omtrent 6 Mile Nordost for Tiele, og kan godt anvende den her. Det blev da 1657 ved de Svenskes Indfald foruden Ørne, Heste, Rug, Byg, Øryn, Havre, Malt, Klesf, Smør, Pølser, Strømper, Vaxter og andre Varer, hvis Velov ikke kan angives, udfkrevet af hver Lende Hartorn omtrent 5 Rdl. Sp., hvilket altsaa af Tiele Gaard og Gods med 863 Tdr. Hartorn vilde udgjøre 4315 Rdl. Sp., men værre blev det 1658, da de allierede danske Hjælpetropper, Brandenborgere, Keiserlige og Polakker,

jog de Svenske over til Fyn og besatte Landet, der nu skulde underholde denne nye Hær indtil henimod Vinteren 1659, thi der vare ingen Embedsmænd i Landet, som kunde besørge Contributionerne udfkrevne, og kunde ingen Befaling desangaaende komme fra Kjøbenhavn, da danske Skibe ikke kunde komme over. De Allierede udfkrevte derfor selv og indpartterede sig, som de lystede, huserede efter Behag og behandlede Jylland som et erobret fjendeligt Land. Dette var især Tilfældet med Polakkerne, som antog, at Jylland tilhørte de Svenske, og derfor paa dette søgte at hævne alle de Grusomheder og Udsuelser, de havde maattet lide af de Svenske og deres vilde Bundsforvandre, Siebenbürgerne. Da paa denne Maade alting snart var forført, søgte de Allierede Qvarteer om Matten, plyndrede paa Herregaarde, Præstegaarde og andetsteds, hvor de kunde vente at finde noget, og anvendte alle mulige Slags Piiisler for at udpressé Tilkaaelse om skulte Penge. En stor Mængde Præster videt at være omkomne under disse Piiisler, og de andre Borgerklasser gif det naturligvis ikke bedre. Tilfist kom det saavidt, at det ene Parti af de Allierede udplyndrede det andet, saa at de Keiserlige, Brandenborgere og Polakker, naar de paa saadanne Udflugter traf sammen om Matten, blot raabte: „von wem seyd Ihr?“ og derpaa strax hug ind, saafremt det ikke var af deres Egne. Indbyggjerne havde søgt at bevare sig imod Plyndringer ved at henvende sig til Hovedqvarteret og der at betinge sig Salvagarber, — hvilke Bønderne fandt Salvarier, — nemlig Ryttere, som skulde forpære Stedet og fik ½ Rdl. Sp. om Ugen, foruden frit Underhold for sig og Hest og en Sum eengang for alle til Generalen, hans Secretair og nogle flere, gjerne 100 Rdl. Sp. eller mere. Dette hjalp imidlertid slet intet, thi de plyndrede Partier begyndte altid med at slaæ Salvarier ihjel og huserede derefter ganste som om der ingen havde været. De regelmæssige Contributioner beløb sig omtrent til 5200 Rdl. Sp. og 7 ½ tillerhste een Gang for alle, samt desuden 800 Rdl. Sp. om Maanedens, foruden 17 Tdr. Havre, 1 ½ Fdg. Smør, 7 Sider Klesf, 7 Lam, 8 ½ Suelse Ug, 17 Bar Hens, 17 Læs Hø og 1 ½ Stud hver Uge. Intet Under at der snart næsten intet var tilbage, at en Ko eller Stud steg i Priis fra 4 Rdl. Sp. til 20 Rdl. Sp., at en stor Mængde Gaarde vare øde eller forarmede og at Sygdom, Hunger og Elendighed bortrev Beboerne i tusindvis.

Vi besidde endnu to Jordbøger over Erik Grubbes jydské Gods fra Aarene 1660 og 1661, hvilke fuldkommen bekræfte det her Fortalte. Det udgjorde 1660:

T I E L L E

i Jylland, opført 1585.

1. Tiele Hovedgaard med Gaardsfæderne Gammelby og Florup 42 Td. = St. = Fdf. = Alb. Hartf.
 Dertil kunde faaes 40 Td. Rug, 28 Td. Byg, 60—80 Td. Havre, avles 100—150 Læs Enghe. Møllen og Skovene udgjorde 18 - - - - -
 Bøndergodset udgjorde 494 - 7 - 1½ - - -
 Deraf laae i Tiele Sogn Nise 4 Heelgaarde, hvoraf 1 ganffe forarmet, Vester Tiele 2 Heelgaarde, hvoraf 1 øde, Kornmyre 4 Heelgaarde, hvoraf 2 Halvgaarde ganffe forarmede, Feulum 7 Heelgaarde, hvoraf 1 Heelgaard øde og 2 Halvgaarde ganffe forarmede, Borning Sogn Holme 3 Heelgaarde, Dvorning Sogn og By 2 Heelgaarde, hvoraf 1 ganffe forarmet, Herligheden af 1 Kirkegaard, Drum Sogn og By 5 Gaarde, 1 Bol og 2 Huse, heraf var 1 Heelgaard og 2 Huse øde, 1 Heelgaard og 2 Halvgaarde ganffe forarmede, Møllerup 2 Gaarde, Vels 4 Gaarde, hvoraf 1 øde, Hulbet 2 Gaarde, hvoraf 1 ganffe forarmet, Nørreløng Herred Vammen Sogn og By 3 Gaarde, hvoraf 1 ganffe forarmet, 3 Bol og 3 Huse, Sønderup 1 Gaard, Taarup 3 Gaarde 1 Huus, hvoraf 1 Heelgaard øde og 1 Halvgaard ganffe forarmet, Naarup 2 Gaarde, ganffe forarmede, Lindum Sogn og By 14 Gaarde 2 Bol og 10 Huse, hvoraf 1 Gaard og 4 Huse vare øde, 4 Gaarde og 1 Bol ganffe forarmede, Snornum Bøschuus 2 Huse, Stjoring 5 Gaarde 1 Bol og 2 Huse, hvoraf 1 Huus øde, ialt 63 Heelgaarde 7 Bol 20 Huse og Herligheden i en Kirkegaard, heraf vare 17 Heelgaarde 7 Halvgaarde 1 Bol og 7 Huse øde eller ganffe forarmede, altsaa ⅓ af Gaardene og Husene, men ¼ af Bolene. 1661 var Forholdet endnu langt værre, idet 26 Heelgaarde, 5 Halvgaarde og ⅓ Gaard vare øde eller forarmede, altsaa næsten det halve Gods, derimod kun 2 Huse og ingen Bol.
2. Vigum Hovedgaard i Nørreløng Herred med Mølle, 6 Gaardsfæder og 1 Huus . 18 Td. = St. = Fdf. = Alb. Hartf.
 Dertil kunde faaes 9 Td. Rug 5 Td. Byg 12 Td. Havre, avles 16 Læs Enghe, Gaardsfæderne hvarede 1½ Td. Rug, 1½ Td. Byg, 1 Td. 7 St. Havre.
 Bøndergodset udgjorde 5 Gaarde, hvoraf 1 forarmet, 1 Bol og Herligheden af 1 Kirkebol i Vigum Sogn og By 40 - 1 - 2½ - - -

3. Binge Hovedgaard i Sønderlyng Herred med 8 Gaardsfæder, hvoraf 2 forarmede, 16 Td. = St. = Fdf. = Alb. Hartf.
 Dertil kunde faaes 10 Td. Rug 5 Td. Byg 10 Td. Havre, avles 11 Læs Hø; Gaardsfæderne hvarede 10 Td. 5 St. 2 Fdf. 2½ Alb. Hartforn.
 Bøndergods 12 Gaarde 2 Huse i Binge, hvoraf 1 Gaard øde og 4 ganffe forarmede, samt Binge Bøschuus gjor 77 - 7 - 1 - 1 -
4. Trinderup Hovedgaard i Dunsild Herred, afbrændt og ganffe øde, 16 - - - - -
 Bøndergods i Dunsild Herred Snornum Sogn 2 Gaarde, hvoraf 1 ganffe forarmet, 4 Huse, hvoraf 1 øde, Rinds Herred Klitstrup Sogn Kristrup 1 Gaard, forarmet, Bjerggrav Sogn Horup 1 Gaard, ganffe forarmet, Tostrup Sogn Troelstrup 2 Heelgaarde 1 Huus, hvoraf 1 Heelgaard øde 1 Halvgaard forarmet, Nørre Hald Herred Gjorsløf 3 Gaarde, hvoraf 1 øde, ialt 9 Gaarde, hvoraf 5½ vare øde og forarmede, altsaa over Halvdelen, 5 Huse, hvoraf 1 øde 58 - 7 - 2 - 1½ -
5. Nørket Hovedgaard i Sønderlyng Herred 16 - - - - -
 Bøndergods 6 Gaarde i Nørket, hvoraf 3 ganffe forarmede, 8 Huse, hvoraf 6 øde, 1 Gaard 4 Huse i Sønderbet Sogn og By 49 - 7 - 3 - - -
6. Pantegods af Klengen 2 Gaarde 1 Bol 15 - 5 - 2 - - -

udgjor ialt Hartf. frit og ufrif i Aaret 1660 863 Td. 5 St. = Fdf. 2½ Alb.
 nemlig 5 Hovedgaarde, hvoraf 1 var afbrændt og øde, 2 Møller, 16 Gaardsfæder, hvoraf 2 forarmede, 97 Gaarde, hvoraf 35 vare øde og forarmede, altsaa over ⅓, 9 Bol, hvoraf 1 øde, 40 Huse, hvoraf 14 øde og forarmede, Herligheden i 1 Kirkegaard og 1 Kirkebol. Desuden havde Erik Grubbe

T I E L L E

i Jylland, opført 1585.

fæstet for Livstid Konges og Kirketiende af Tiele, Vigum og Lindum Sogne, samt Kirkeienden af Huorum og Nørbel Sogne, hvoraf han svarede 42 Tdr. 6 Sthr. Rug, 34 Tdr. 6 Sthr. Vug og 10 Tdr. 6 Sthr. Havre.

Alt bringe et saa ødelagt Gods paa Fode vilde altid være vanstelig, men blev umuligt, da Regeringen paalagde langt større Skatter, end Vonderne nogenstinde havde svaret, Befolkningen var stærkt aftaget, altsaa nye Fæstere ikke vare til at opdrive, og Godsøierne manglede den Ret, som de havde i Sjælland, til at tvinge de paa Godset fødte Karle til at fæste. Følgen var, at Landgilden maatte nedlægges meget betydeligt og endnu den Dag i Dag er mindre end 3 imod før 1660, thi den er ikke bleven forhøiet siden, hvorfor Landgildeindtægterne i Jylland staae i et saa mærkværdigt Misforhold til Dernes. Erik Grubbe var imidlertid heldigere sikket end de fleste andre Godsøiere paa hiin Tid, thi han staae sig dog istand til at beholde sine Eiendomme, medens de fleste andre mistede Alt, hvad de eiede og havde. Der er os intet videre bekendt om hans Bestyrelse af Tiele eller detses Skjæbne i hans Tid, undtagen at Sognepræsten igjen fik Sagen om Tienden frem, der dog først blev paafærdt Mæret efter Erik Grubbes Død og hvorved Tierne af Tiele dømtes til at betale Sognepræsten 6 Tdr. Rug, 4 Tdr. Vug og 6 Tdr. Havre om Mæret.

Erik Grubbe døde i Mæret 1692, hans Frue, Maren Juul, allerede 1647. Af deres tre Døttre arvede Marie Grubbe Gammelgaard, Tiele og Vingegaard, af hvilke hendes Mand, Etatsråd Jørgen Arufeld til Rugeaard, den bekendte Herrejæger*), snart fulgte de to sidste til Ritmester Geert Diderik von Lewehau. Vi kunne dog ikke forlade Familien uden nære at omtale Erik Grubbes yngste Datter, Maren, hvis Skjæbne blev saa færgelig og som har givet Steen Blicher Ideen til een af hans smukkeste og mest grifvende Noveller: en Landsbydødens Dagbog. Maren Grubbe blev den 15de December 1660 gift med Gd. Excell. Ulrich Frederik Gyldenløve, siden Greve til Laurvig og Jarlsberg, Herre til Kalls, Statholder i Norge, General-Feltmarskalk-Lieutenant, Ridder af Elefanten m. m., Kong Frederik den Tredies naturlige Son, der altid blev betragtet og behandlet næsten som en Prinds: for Wellfangens Skyld blev hendes Fornavn nu forandret til Maria. Han blev efter 10 Aars Forløb fæd af hende, og Theologernes Betænkning blev indhentet, hvorvidt Skilsmisse kunde finde Sted. Denne faldt

naturaligtvis saaledes ud, som den høie Herre ønskede, en Commission dømte i Doreensstemmelse dermed og Kongen confirmerede Dommen, der lod paa Skilsmisse, dog at begge Parter kunde gifte sig igjen og at Gyldenløve tilbagedav sin Gemalinde hendes medbragte Formue. Derefter giftede hun sig med Justitsraad Palle Dyre til Sindlinggaard, og boede paa Nørbel Hovedgaard, der var blevet hende udlagt efter Faderen. Fra ham flygtede hun med sin Kuds, Søren Møller, og forlod Landet, hvorefter Manden erhvervede Skilsmisfedom over hende. Hun stallede nu længe om med Søren Møller, til hjem hun lod sig vie, og de ernærede sig, som de bedst kunde, hvilket var maabeligt nok. Tilfældt kom de tilbage til Danmark og bosatte sig paa Kølster ved Færgestedet Boeren ved Grønfund, hvor de levede i stor fattigdom. Her havde hun endnu den store Sorg, at hendes Mand for et uforlygtigt Vaarsdræb paa Skipper Peder Pallesen af Dragør blev dømt til Slaveri paa Bremerholm, og hun døde endelig i stor Armød i Juli Maaned 1718.

Ritmester Geert Diderik von Lewehau til Tiele og Vingegaard boede hede paa Tiele og førte et meget vildt Levnet, som endnu mindes der paa Stedet: allerede i November 1702 fik han isølge Bistoppens Indstilling kongl. Bevilling paa at være fri for at staae aabenbar Skifte i Tiele Kirke for anden Gang begaaet Leiermaal. Blandt andre Træk om ham fortælles der, at han endnu i levende Live lod sit kostbare Sarcophag opsætte i Kirken og hyspigt ved Sotrigilder førte sine Gæster derhen, for at fuldvore det i Herregaardens Sal begyndte Drickelag: især sad han og Præsten ofte i Risten og drak sammen; endvidere at han lod det underlige Ornament, ser nogle Hæfruer, som bære Marmorstøben, indrette til Erindring om at Fruentimmerne aldrig havde kunnet modstaae ham, medens han levede. Det Hele synes imidlertid blot at være en senere Forklaring, afskåret efter Vonderens Forestilling, thi Ritmester Lewehau døde 1737 og det kostbare Epitaphium over ham blev først færdigt 1740, med hans Billede af hvid Alabast i fuld Størrelse, omgivet af krigeriske Attribute og forædret af Fred. Chbich: rimeligvis er den smukke sorte Marmorstøbe med sine Hæfruer og andre Zitrater af hvid Alabast fra samme Tid; det Hele skal have kostet 7000 Rdl. og var gaaft i hiin Tids Smag. Paa Auktionen efter hans Død købte Generalmajor Christian Ditlev von Lüttichau Tiele og Vingegaard, hvilket han meget forbedrede og den 15de November 1759 oprettede til Stamhuus. Han døde 1767, hvorefter hans Son, Kammerherre Hans Helmuth von Lüttichau, arvede

*) Jfr. Profpetterne 5te Bind under Rugeaard.

T I E L E

i Jylland, optøret 1835.

Stamhuset; efter hans Død i Aaret 1801 hans Søn, Kammerjunker Christian Ditlev von Lüttichau, som døde 1809, derefter hans Søn, Kammerherre Hans Helmuth von Lüttichau, Stamhusets nuværende Besidder, der ifølge kongl. Bevilling af 21de September 1851 har bortfolgt en Deel af Bøndergødet.

Ifølge en Jordbøg af 1840 udgjorde Gaard og Gods 631 Tdr. 5 Sphr. 1 Fodr. Hartorn af alle Slags, nemlig:

1. Privilegeret Hartorn.

Tiele Hovedgaard, Ager og Engs Hartorn . . . 58 Td. 6 Sf. 2 Fod. 1½ Alb.
 Vingegaard 12 - 7 - 2 - ¼ -
 Skovene og Vigum søe Mølle.

Rindum Skov, 5 Td. 2 Sf. 2 Fod. Skovfjelds
 Hartk., 1200 Td. Land Bøge og Eggeskov,
 Vigum Skov, 5 Td. 2 Sf. 2 Fod., 600 Td.
 Land, meest Bøgeskov,

Lorupgaards Skov, 1 Td. 4 Sf. 3 Fod., kjøbt
 1835 og henlagt under Stamhuset.

Vigum søe Mølle, 1 Td. 2 Fod., tilsammen 13 - 2 - 1 - - -
 Gammelbyggaard og Klarup 8 - 5 - 1 - 1 -

2. Tiele og Binge Vandmøller, Møllefjeld . . . 9 - 2 - 2 - 1 -

3. Bøndergods 483 - 4 - - - -

Næmlig Tiele Sogn Foulum 8 Gaarde 2 Huse 1 Skole og 1 Hospital,
 Formyre 4 Gaarde 1 Bol 4 Huse, Vester Tiele 1 Gaard, Rise 3 Gaarde
 3 Huse, Binge Sogn og By 8 Gaarde 7 Huse 1 Skole, Vorning Sogn
 Hulme 4 Gaarde, Doorning Sogn og By 4 Gaarde, Drum Sogn og
 By 7 Gaarde 5 Huse 1 Kro, Møllerup 3 Gaarde, Hulbak 2 Gaarde,
 Bels 4 Gaarde 4 Huse, Biskum Sogn Kaardal 4 Gaarde 1 Huus,
 Vammen Sogn og By 4 Gaarde 6 Huse, Raarup 2 Gaarde, Laarup 2
 Gaarde, Sønderup 1 Gaard, Vigum Sogn og By 8 Gaarde 11 Huse,
 Griffrup 2 Gaarde, Lorupgaard 4 Huse, Rindum Sogn og By 13
 Gaarde 10 Huse 1 Skovfogedhuus, Stjerring 8 Gaarde 3 Huse, Udhu-
 set 1 Bol, Søvig 1 Huus, Huornum Bøjehuus 1 Gaard, Helmuthshøyt en
 Skovriderbolig, ialt 94 Gaarde 2 Bol 61 Huse 2 Skoler 1 Hospital 1
 Kro 1 Skovriderbolig og 1 Skovfogedhuus.

4. Tiender, matriculerede for 45 Td. = Sf. 3 Fod. ¾ Alb.
 Heraf svarede Tiele, Binge og Rindum Sognes Kirketiender, matr. for
 27 Tdr. Hartorn, i Skieppen af 256 Tdr. 4 Sphr. Hartorn med 4
 Rdl. 5 Mk. 8 Sf. (Dørgtiende), 53 Tdr. 2 Sphr. 2½ Fodr. Rug,
 35 Tdr. 7 Sphr. ¾ Alb. Byg og 80 Tdr. 7 Sphr. 2 Fodr. Havre;
 Vammen Sogns Kirketiende, matr. for 18 Tdr. Hartorn af 121½ Tdr.
 tiendeydende do., havde Præsten i Foulum for en aarlig Afgift af 12
 Tdr. Rug 4 Tdr. Byg og 4 Tdr. Havre, der afgif i den aarlige Refus-
 sion af Tiele og Bingegaard samt til Brød og Bliin, ialt 11 Tdr. 5
 Sphr. Rug, 5 Tdr. 7 Sphr. Byg og 6 Tdr. Havre.

Jordebogsafgiften af alt dette Gods og Møller var 909 Rdl. 41 Sf.,
 140 Tdr. Rug, 8 Lam, 127 Høns, Høverigodtgjælden 372 Rdl. 18 Sf.,
 117 Tdr. 1½ Fodr. Rug, 24 Tdr. Byg, men en stor Mængde af Bønderne
 gjorde endnu meer eller mindre Høveri.

1849 udgjorde Gaard og Gods efter den nye Matrifel 90 Tdr. 2
 Sphr. 1 Fodr. 2½ Alb. privilegeret Ager og Engs, 7 Tdr. 3 Sphr. 2 Alb.
 Skovs og Møllefjelds Hartorn, 466 Tdr. 2 Sphr. ¼ Alb. uprivilegeret Ager
 og Engs, 10 Tdr. 2 Sphr. 3 Fodr. 1½ Alb. Skovs og Møllefjelds Hartorn,
 hvorefter den aarlige Afgift i Landgilde, Høverigodtgjælden og Tiender udgjorde
 1763 Rdl. 3 Sf., 397 Tdr. 5 Sphr. 1 Fodr. Rug, 63 Tdr. 7 Sphr. ¾ Fodr.
 Byg, 84 Tdr. 7 Sphr. 2 Fodr. Havre, 15 Lam, 134 Høns, 440 Arbeids-
 dage og 261 Høstdage.

Vi have ofte i disse Samlinger hørt Keilighed til at gjøre opmærksom
 paa, hvorledes Afgifterne af Bøndergods i Jylland ere forringede i de sidste
 2-300 Aar, og ville ikke slutte Værket uden endnu at anføre nogle Exempler
 derpaa, da det ved Tiele er mere staaende end ved de fleste andre Gaarde.

Foulum By udgjorde 1660 7 Gaarde, som hidtil havde svaret 55 Tdr.
 6 Sphr. 1 Fodr. Rug, men hvorefter nu 1 Hvelgaard og 2 Halvgaarde vare
 søde og forarmede. 1840 bestod Byen af 8 Gaarde og 3 Huse med Jor-
 der, hvorefter den samlede Landgilde utgjorde 15 Tdr. 2 Sphr. Rug, 1 Lam, 14
 Høns og 43 Rdl. 51 Sf. i Penge.

T I E L L E

i Jylland, opført 1585.

Formyre udgjorde 1660 4 Gaarde, havde svaret 28 Tdr. 2 Sfr. 2 Fdfr. Rug, men 2 Halvgaarde vare forarmede. 1840 bestod Byen af 4 Gaarde 1 Bol 4 Huse med Jord, hvoraf hele Landgilden var 3 Tdr. 1 Sfr. 3½ Fdfr. Rug, 5 Høns og 23 Rdl. 3½ St.

Vester Liele udgjorde 1660 2 Gaarde, havde svaret 11 Tdr. 7 Sfr. 2 Fdfr. 2½ Mlb. Rug, men den ene var øde. 1840 var der 1 Gaard, som blot svarede 10 Rdl.

Rise udgjorde 1660 4 Gaarde, havde svaret 35 Tdr. 2 Sfr. ½ Fdfr.

Rug, men den ene var forarmet. 1840 var der 4 Gaarde og 3 Huse med Jord, som svarede 8 Tdr. 6 Sfr. Rug, 8 Høns og 22 Rdl. 5½ St. i Penge.

Beis udgjorde 1660 4 Gaarde, havde svaret 30 Tdr. 2 Sfr. Rug, men den ene var øde. 1840 var der 4 Gaarde og 4 Huse med Jord, som rede ialt 6 Tdr. 1 Sfr. 2 Fdfr. Rug, 8 Høns og 25 Rdl. 5 M. i Penge.

Det samme Forhold var der ved hele det øvrige Gods, men som Exempel kan dette være nok.

